

Socialstyrelsen

Vidensdeklaration

Socialstyrelsens Vidensdeklaration af
sociale indsatser og metoder

oktober 2017

Viden til gavn

Publikationen er udgivet af
Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00
E-mail: info@socialstyrelsen.dk
www.socialstyrelsen.dk

Udgivet 10. oktober 2017

Download eller se rapporten på
www.socialstyrelsen.dk

Der kan frit citeres fra rapporten med angivelse
af kilde.

Digital ISBN: 978-87-93407-88-6

Indhold

Socialstyrelsens Vidensdeklaration	2
Konteksten for Vidensdeklarationen	2
Hvilke indsatser og metoder deklarerer Socialstyrelsen?	2
Fem grundlæggende vidensformer	2
Anvendelse af Vidensdeklarationen	4
Proces for vidensdeklarering i Socialstyrelsen	5
1. Målgruppe	6
2. Metode	7
Metodens/indsatsen teoretiske fundament	7
Metodens/indsatsens konkrete elementer	8
3. Implementering	9
4. Effekt	10
Oversigtstabel over niveauer af effektviden	11
5. Økonomi	13
Bilag 1: Ændringer i forbindelse med opdatering, 2017	15
Bilag 2: Eksempel, Vidensdeklaration af Signs of Safety	17
Målgruppe	17
Metode	17
Implementering	18
Effekt	18
Økonomi	18

Socialstyrelsens Vidensdeklaration

Vidensdeklarationen er Socialstyrelsens værktøj, som har til formål at vejlede om vidensgrundlaget for indsatser og metoder på det sociale område.

Vidensdeklarationen er Socialstyrelsens redskab til 'deklaration' af, hvad vi ved – og hvad vi endnu ikke ved – om konkrete indsatser og metoder på det sociale område. Vidensniveauet for viden om målgruppe, metode, implementering, effekt og økonomi vurderes på en skala fra A til D, hvor A er det mest velbeskrevne niveau.

Vurderingen af vidensgrundlaget foretages på baggrund af skriftligt materiale om metoden eller indsatsen. Fastlæggelsen af scoren (A til D) er baseret på en samlet og begrundet faglig vurdering, ikke på objektive kriterier.

Med vidensdeklarering af indsatser og metoder kan aktører på det sociale område – særligt kommuner og leverandører - danne sig overblik over vidensgrundlaget bag en konkret social indsats eller metode. Gennem dette overblik skal det blive lettere at træffe beslutning om, hvorvidt en social indsats eller metode skal anvendes og implementeres.

Første udgave af Vidensdeklarationen blev offentliggjort primo 2013. Dette er anden reviderede udgave. Til slut i Vidensdeklarationen fremgår, hvilke større ændringer, der er foretaget i forbindelse med revisionen.

Konteksten for Vidensdeklarationen

Socialstyrelsens mission er at bidrage aktivt til en vidensbaseret socialpolitik og effektive sociale indsatser, der gør en forskel for borgerne og samfundet. Vidensdeklarationen bidrager til at gøre det muligt at basere valget af indsatser og metoder på det sociale område på solid viden om, hvad der virker, hvordan det implementeres, og hvad det koster.

Hvilke indsatser og metoder deklarerer Socialstyrelsen?

Begrebet 'sociale indsatser og metoder' dækker over arbejdsformer på det sociale område, som er afgrænsede og følger en særlig faglig praksis:

- De retter sig mod én eller flere specifikke målgrupper eller problemstillinger
- De følger en fast systematik eller en kendt faglig praksis
- De har en selvstændig faglig identitet, dvs. de kan skelnes fra andre indsatser/metoder

Indsatser eller metoder, der er i modstrid med dansk lovgivning, der indebærer væsentlige etiske problemer, eller som har en dokumenteret negativ effekt, deklarerer ikke.

Fem grundlæggende vidensformer

Socialstyrelsens Vidensdeklaration anvendes altså i forhold til konkrete indsatser/metoder målrettet bestemte målgrupper og/eller særlige sociale problematikker.

Deklarationen består af en gennemgang af vidensgrundlaget om fem temaer eller 'videnstyper': Viden om målgruppe, metode, implementering, effekt og økonomi. Grundantagelsen bag Vidensdeklarationen er, at de fem vidensdimensioner alle er nødvendige for at skabe et samlet billede af aktuelt bedste viden om en social indsats eller metode. Deklarering af metoder og indsatser efter de 5 dimensioner kan give et hurtigt overblik over vidensgrundlaget. Dermed kan Vidensdeklarationen være med til at understøtte en evidensbaseret praksis, hvor man lever op

til kravet om at gøre omhyggeligt, udtrykkeligt og kritisk brug af den aktuelt bedste viden, når der træffes beslutninger om andre menneskers velfærd.

Figur 1: Videnstyperne i Vidensdeklarationen

I Vidensdeklarationen vurderes vidensgrundlaget inden for hver af de fem videnstyper på en skala fra A til D. A afspejler et solidt vidensgrundlag, som er direkte relevant for dansk kontekst, mens D afspejler ingen eller yderst ringe mængde beskrevet viden, der er relevant for dansk praksis.

Figur 2: Karakteristik af de fire vidensniveauer

Vurderingen vises i et 'spindelvæv' med scoringen på de 5 dimensioner. Ud over vurderingen i spindelvævet gives et kort resumé af vidensindholdet under hver dimension. Et eksempel på en vidensdeklaration fremgår af bilag 2.

Anvendelse af Vidensdeklarationen

Vidensdeklarationen synliggør altså, i hvilken grad sociale indsatser og metoder bygger på et fyldestgørende vidensgrundlag.

Vidensdeklarationen anvendes bl.a. i forbindelse med formidling af viden om metoder og indsatser på Socialstyrelsens Vidensportal (<https://vidensportal.dk>). Artikler på Vidensportalen er inddelt i afsnit, som afspejler hver af de fem dimensioner. En stor del af de beskrevne indsatser og metoder på Vidensportalen er nu vidensdeklareret. Der vil fortsat ske en deklareret og opdatering af deklareret om sociale indsatser og metoder på Vidensportalen. Det er Socialstyrelsen, som udvælger de indsatser/metoder, der skal præsenteres og deklareret.

Vidensdeklarationen understøtter endvidere ministeriets "Strategi for udvikling af sociale indsatser, 2017" med den tilhørende "Drejbog for national udvikling af sociale indsatser, 2017", hvor der beskrives en struktureret fasemodel for arbejdet med at udvikle, afprøve og udbrede indsatser og metoder på det sociale område. Vidensdeklarationen tydeliggør minimumsniveauer for hvilken viden, der skal være til stede om metoden, før man kan gå i gang med næste fase af et konkret metodeudviklingsprojekt.

Vidensdeklarationen er også anvendelig til at spotte såkaldte videnshuller i det eksisterende skriftlige vidensgrundlag om sociale indsatser/metoder, og kan dermed være med til fremme metodeviden samt at guide og prioritere praksisnær følgeforskning. Socialstyrelsen anvender og refererer endvidere til Vidensdeklarationen i forbindelse med udbud af en række udviklings-

og evalueringsopgaver om modning og afprøvning af metoder og lovende praksis. Vidensdeklarationen kan således eksempelvis benyttes til at efterspørge fagprofessionel viden i forbindelse med udvikling og beskrivelse af metoder.

Proces for vidensdeklarering i Socialstyrelsen

Det er Socialstyrelsen, som deklarerer den konkrete metode eller indsats. Socialstyrelsen kan ud fra en konkret vurdering vælge at inddrage eksterne eksperter i vurderingen.

Vidensdeklarationen foretages typisk i forbindelse med udarbejdelse eller opdatering af artikler på Vidensportalen på baggrund af en systematisk litteratursøgning om indsatsen/metoden 5 år tilbage i tiden foretaget af Socialstyrelsens søgefunktion. I særlige tilfælde kan vidensstykker, der er ældre end 5 år indgå. Der søges i internationale referencedatabaser, nordiske nationalbibliografier og websites for myndigheder, institutioner og organisationer (grå litteratur). Litteratursøgningen er opbygget med disse tre søgninger for at sikre, at aktuelt bedste skriftlige viden fremsøges, også når den ikke er publiceret som forskning. Vurderingen af vidensgrundlaget foretages på baggrund af litteraturen om den enkelte dimension. Fx vurderes vedr. implementeringsdimensionen både forskningsmæssig viden, metodemanualer og implementeringsguides.

Vurderingen af vidensniveauet bliver typisk foretaget af de ansvarlige forfattere samt fagmedarbejdere, som har indgået i processen om det tema på Vidensportalen, hvor metoden beskrives og deklarerer. Vurderingsteamet består typisk af:

- en eller flere personer med faglig ekspertise i den pågældende indsats/metode
- en person med ekspertise i at vurdere vidensgrundlaget for sociale indsatser/metoder

Nedenfor findes en række spørgsmål og en guidende tekst om vidensgrundlaget på de fem vidensdimensioner. Der er tale om en fællesmængde af metoderelevante spørgsmål, og alle spørgsmål er således ikke relevante for alle metoder og indsatser.

Vurderingsteamets medlemmer svarer hver for sig på spørgsmålene ud fra det fremsøgte vidensgrundlag og foretager en vurdering af scoren på en skala fra A til D for hver af dimensionerne.

Derefter mødes gruppen og gennemgår besvarelser og scoringer og drøfter sig frem til konsensus om scorer, hvis der er uenighed eller tvivl i udgangspunktet. Evt. kan interne eller eksterne eksperter inddrages. Gruppen fastlægger efterfølgende den samlede vurdering og udarbejder kortfattede beskrivelser af vidensniveauet på de enkelte dimensioner, herunder hvad der er lagt til grund for scoringen.

Socialstyrelsens deklARATION af vidensgrundlaget for en indsats/metode kan og skal ikke betragtes som en videnskabelig bedømmelse. Der er tale om Socialstyrelsens bedste faglige vurdering på baggrund af det beskrevne vidensgrundlag.

Der er mulighed for, at eksterne aktører kan indsende en skriftlig og fagligt begrundet indsigelse mod deklARATIONEN. I så fald vil vurderingsteamet drøfte indsigelserne mod deklARATIONEN og vurdere, om indsigelserne giver anledning til at foretage en revurdering af indsatsen/metoden.

1. Målgruppe

Vidensdeklarationen vurderer den foreliggende viden om målgruppen og social problemstilling for den indsats/metode, der deklarerer. Generel viden om målgrupper og sociale problemstillinger, herunder risiko- og beskyttelsesfaktorer, indgår ikke i Vidensdeklarationen.

- 1) Er det problemstillingen klart beskrevet?**
 - a) Er det beskrevet hvilke behov eller problemstillinger hos målgruppen, metoden eller indsatsen skal opfylde eller løse?
 - b) Er problemstillingen eller behovet klart afgrænset?
- 2) Er målgruppen for indsatsen/metoden klart beskrevet?**
 - a) Er det beskrevet, hvilken målgruppe af borgere indsatsen/metoden er rettet mod (fx socioøkonomisk baggrund, alder, køn og etnicitet, funktionsniveau og sociale problemstillinger)?
 - b) Er der tydelige inklusionskriterier (klare kriterier for, hvornår en borger tilhører målgruppen)?
 - c) Er der tydelige eksklusionskriterier (klare kriterier for hvilke borgere, som vil have større gavn af andre indsatser/metoder)?
- 3) Er der relevante støtteredskaber til at identificere målgruppen?**
 - a) Er der støtteredskaber til at afgøre, hvorvidt en borger er i målgruppen for metoden (eksempelvis en udredningsmetode eller et screeningsværktøj)?
 - b) Er støtteredskabet(-erne) velegnet til at identificere målgruppen og eventuelle delmålgrupper?
- 4) Er inddragelse, motivation og fastholdelse af borgeren i indsatsen/metoden beskrevet?**
 - a) Er principper og/eller processer for samspil med eller inddragelse af borgeren beskrevet?
 - b) Er erfaringer med borgerens motivation for at deltage i indsatsen/metoden beskrevet?
 - c) Er erfaringer med at fastholde borgeren gennem hele det planlagte forløb beskrevet?
- 5) Er det beskrevet, hvordan indsatsen/metoden påvirker andre forhold i borgernes hverdag og livssituation end den problemstilling, som søges løst?**
 - a) Er det beskrevet, hvordan indsatsen/metoden påvirker borgerens øvrige hverdag og livssituation (fx eventuelle belastninger for pårørende)?
 - b) Er borgernes og/eller de pårørendes tilfredshed med indsatsen/metoden beskrevet?

Tabel 1: Vurderingsskema til målgruppedimension

	Stor viden			Ingen/ begrænset viden
Vurdering	a	b	c	d
Argument for vurdering:				
Væsentlig viden om målgruppen, man bør være opmærksom på:				

2. Metode

"Metode" omfatter både indsatsens/metodens teoretiske fundament (herunder antagelser om årsags- og virkningskæder) og en handlingsorienteret beskrivelse af indsatsens/metodens elementer.

Metodens/indsatsen teoretiske fundament

- 1) **Bygger metoden på aktuelt bedste viden?**
 - a) Er indsatsen/metoden begrundet i relevant teori og forskning?
 - b) Bygger indsatsen/metode på relevante faglige tilgange (fx empowerment-tilgang, recovery-understøttende tilgang eller miljøterapeutisk tilgang)?
 - c) Bygger indsatsen/metoden på erfaringer fra relevant faglig praksis?
 - d) Indgår der delelementer (fx motiverende interviews, kognitiv adfærdsterapi eller øvrige relevante delelementer) i indsatsen/metoden, som er evalueret og har vist positiv effekt i andre sammenhænge.
 - e) Fremgår det, hvordan indsatsen eller metoden antages at virke (fx i form af en eksplicit beskrevet forandringsteori eller "tegnet" forandringsteori)?
- 2) **Er det tydeligt beskrevet hvilke effekter eller gevinster, indsatsen/metoden tilstræber?**
 - a) Hvis indsatsen/metoden er rettet mod borgeren: Er det tydeligt beskrevet, hvad forventningen er til indsatsens/metodens effekter på borgerniveau?
 - b) Hvis indsatsen/metoden er rettet mod en forbedring af faglig eller organisatorisk kvalitet: Er det tydeligt beskrevet, hvilke gevinster man kan forvente i forhold til faglig kvalitet eller organisatorisk optimering?
 - c) Er målsætningerne for indsatsens/metodens effekt fagligt meningsfulde og er de så konkrete, at fagpersoner kan genkende tegn på succes?
 - d) Er der beskrevet relevante effektindikatorer for metodens/indsatsens effekt-målsætninger?
- 3) **Er der kendte redskaber og procedurer til at understøtte metodeintegritet i implementeringen?**
 - a) Er de metodespecifikke uddannelses- og kompetencekrav beskrevet?
 - b) Er anden relevant støtte til at opretholde høj metodeintegritet beskrevet (fx certificering, løbende kvalitetskontrol, faglig coaching eller supervision)?
 - c) Er der udviklet støtteredskaber til understøttelse af metodefideltet (fx proces tjeklister eller systematisk feed back fra brugere)?
 - d) Er det tydeligt hvilken myndighed eller funktion, der har ansvaret for a) – c)?
 - e) Er det tydeligt, hvad der er indsatsens kerneelementer, og hvilke elementer, der kan varieres?
- 4) **Monitoreres indsatsen/metoden løbende og systematisk?**
 - a) Indgår der i metoden beskrivelser eller standarder for løbende og systematisk opfølgning på indsatsens/metodens implementering?
 - b) Indgår der i metoden procedurer eller standarder for løbende og systematisk dokumentation af resultatopnåelsen på borgerniveau?
 - c) Er det beskrevet, hvordan der skal reflekteres over og ageres på indsamlede data vedr. implementering og/eller resultatopnåelse på borgerniveau?

Metodens/indsatsens konkrete elementer

- 5) **Er metodens/indsatsens forløb beskrevet?**
 - a) Er det beskrevet hvilke faser eller sekvenser, indsatsen/metoden består af (den proces eller de faser, borgeren gennemgår som led i indsatsen/metoden)?
 - b) Er det beskrevet, hvilken intensitet forløbet bør have (fx minimumstimetal, mødefrekvens eller maximalt caseload)?
 - c) Er det beskrevet, hvornår borgerens forløb er planmæssigt afsluttet (fx tidsmæssig afgrænsning eller afgrænsning på baggrund af en observeret udvikling)?
- 6) **Er metodens/indsatsens aktiviteter beskrevet?**
 - a) Er det beskrevet, hvilke konkrete aktiviteter borgeren planmæssigt skal deltage i som led i indsatsen/metoden (fx møder, samtaler, rådgivning eller undervisning)?
 - b) Er det beskrevet, hvilke øvrige aktiviteter indsatsen/metoden består af (fx opsporende indsats eller koordinationsmøder mellem fagprofessionelle)?
 - c) Er det beskrevet, om der er tale om på forhånd fastlagte forløb eller om individuelt tilrettelagte forløb (fx choice based support eller case manager modeller)?
- 7) **Er indsatsens/metodens organisering af den borgerrettede indsats beskrevet?**
 - a) Er det beskrevet hvilke faglige funktioner, som skal varetages i indsatsen/metoden?
 - b) Er det beskrevet, hvem der har ansvaret for indsatsens/metodens kerneaktivitet(-er)?
 - c) Er det beskrevet, hvem der har ansvaret for at koordinere indsatsens/metodens aktiviteter?
- 8) **Er det beskrevet hvilke konkrete redskaber (teknologi og værktøjer), som skal anvendes i indsatsen/metoden?**
 - a) Er det beskrevet, om indsatsen/metoden forudsætter, at bestemte teknologier eller værktøjer anvendes (fx screeningsredskaber, skabeloner og vejledninger, IT-redskaber eller samtaleunderstøttende teknologi)?
 - b) Er teknologi og værktøjer, som understøtter indsatsen/metoden, velkendte eller velbeskrevne?
- 9) **Er de fysiske rammer for indsatsen/metoden beskrevet?**
 - a) Er det beskrevet hvilke fysiske rammer (fx aflukket lokale med kun medarbejder og borger tilstedeværende) eller lokalitet (fx at en aktivitet skal foregå i borgerens lokalmiljø), som understøtter indsatsen/metoden?
- 10) **Er det beskrevet, hvilken faglig baggrund medarbejderne i indsatsen/metoden bør have?**
 - a) Er det beskrevet, hvilken faglig uddannelse eller efteruddannelse indsatsens/metodens medarbejdere bør have?
 - b) Er det beskrevet, hvilken medarbejdererfaring eller hvilke faglige/personlige kompetencer medarbejderne bør have?
- 11) **Er det beskrevet, hvornår og hvordan faglige vurderinger og fælles faglig refleksion udfoldes?**
 - a) Er det beskrevet, om fagpersoner som led i indsatsen/metoden systematisk reflekterer over faglige aktiviteter og handlinger (fx i form af fælles faglig refleksion eller i forbindelse med supervision)?
 - b) Er det tydeligt, hvornår faglige medarbejdere som led i metoden har mulighed for – eller ligefrem bør – træffe situationsspecifikke valg på baggrund af et fagligt skøn?

Tabel 2: Vurderingsskema til metodedimension

	Stor viden			Ingen/ begrænset viden
Vurdering	a	b	c	d
Argument for vurdering:				
Væsentlig viden om indsatsen, man bør være opmærksom på:				

3. Implementering

Implementeringsviden indeholder en vurdering af den eksisterende viden om, hvorvidt og hvordan indsatsen/metoden er implementerbar i en dansk kontekst. Viden om implementering belyser forskellige faktorer og forhold, der har betydning for, hvordan indsatsen/metoden bliver en integreret del af praksis i forhold til målgruppen.

1) Hvor moden er indsatsen/metoden i en dansk kontekst?

- a) Har danske kommuner eller leverandører taget indsatsen eller metoden i anvendelse?
- b) Foreligger der velbeskrevne danske erfaringer fra kommuner og/eller leverandører om processen fra indledende implementering frem til driftsfasen?
- c) Foreligger der velbeskrevne danske erfaringer fra kommuner og/eller leverandører med drift af metoden?
- d) Findes der danske støtteredskaber til implementeringsprocessen, fx guidelines eller implementeringsmanualer?
- e) Foreligger der velbeskrevne internationale (fx fra andre nordiske lande) erfaringer, guidelines eller støtteredskaber, som kan understøtte implementering i dansk kontekst?

2) Er det beskrevet, hvilken administrativ organisering, som understøtter indsatsen/metoden?

- a) Hvis indsatsen/metoden kræver tværfaglige kompetencer (fx socialfagligt og sundhedsfagligt samarbejde): Er det beskrevet, hvordan det tværfaglige samarbejde organiseres med henblik på at understøtte indsatsen/metoden?
- b) Hvis metoden kræver tværsektorielt samarbejde (fx samarbejde mellem kommune, sygehus, socialpsykiatri eller andre relevante samarbejdsparter): Er det beskrevet, hvordan det tværsektorielle samarbejde organiseres med henblik på at understøtte indsatsen/metoden?

- 3) Er væsentlige forudsætninger og barrierer vedr. motivation, faglighed og værdier for indsatsernes implementering beskrevet?**
- Er der konkrete og velbeskrevne erfaringer med, hvad der fremmer og hæmmer motivation i forhold til at arbejde med indsatsen/metoden hos relevante aktører (fx borgerne, udførende medarbejdere, ledere og politikere)?
 - Er der konkrete beskrevne erfaringer med, hvordan man opnår et godt samspil med fremherskende faglige værdier på området?
 - Er der konkrete beskrevne erfaringer med hvordan metodeelementer, der er nye og evt. uvante på fagområdet, hensigtsmæssigt kan introduceres og forankres?
- 4) Er erfaringer med rekruttering af borgere og medarbejdere beskrevet?**
- Er det beskrevet, hvordan rekruttering af borgere til indsatsen/metoden hensigtsmæssigt kan tilrettelægges (fx hvordan det sikres, at myndighedsniveauet visiterer de rigtige borgere i tilstrækkeligt omfang)?
 - Er det beskrevet, hvordan rekruttering og fastholdelse af medarbejdere kan tilrettelægges hensigtsmæssigt (fx hvilke faggrupper, man med fordel kan rekruttere, eller hvordan man sikrer, at de valgte medarbejdere kan lære metoden på den tid, der er afsat, og at de vil finde det attraktivt at fortsætte med at arbejde med metoden over tid)?
- 5) Er væsentlige kontekstuelle forudsætninger for indsatsens/metodens succes kendte og beskrevet?**
- Er det beskrevet, hvorvidt indsatsen er afhængig af parallelle ydelser (fx at borgeren benytter øvrige offentlige tilbud)?
 - Er det beskrevet, hvorvidt indsatsen er afhængig af andre aktører (fx at lokalmiljøet integrerer borgerne i aktiviteter)?
 - Er det beskrevet, hvordan metoden/indsatsen kan spille hensigtsmæssigt sammen med lovgivningen og med relevante faglige anbefalinger til målgruppen på det sociale- og andre sektorområder?

Tabel 3: Vurderingsskema til implementeringsdimension

	Stor viden			Ingen/ begrænset viden
Vurdering	a	b	c	d
Argument for vurdering:				
Væsentlig viden om implementering af indsatsen, man bør være opmærksom på:				

4. Effekt

Effektdimensionen afdækker viden om hvorvidt, i hvilken grad og hvordan indsatsen/metoden har ført til de ønskede effekter, herunder også om indsatsen eller metoden har haft uforudsete effekter.

Forudsætningen for en høj score på effektdimensionen er, at en indsats/metode er tilstrækkelig velbeskrevet til, at den egner sig til udrulning i kommunerne. Her er det nødvendigt, at

effektviden ikke er lokal, men er aggregeret på en måde, så effekten (ved høj implementeringsgrad) må forventes at optræde i alle kommuner.

På borgerniveau kan en indsats have effekter på en række områder: Fx viden, adfærd, trivsel, deltagelse og sociale relationer eller effekter, som kan iagttages i registerdata som fx skolefravær, forbrug af social- og sundhedsydelser og tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarked. Andre outcome-variable kan måle på gevinster ved indsatsen, fx faglige gevinster (større kvalitet i sagsbehandling, bedre retssikkerhed for borgeren mv.) eller organisatoriske gevinster (fx mere hensigtsmæssig eller systematisk arbejdstilrettelæggelse eller ressourcebesparelser).

- 1) **Foreligger der viden, der underbygger, at indsatsen/metoden har en positiv effekt?**
 - a) Foreligger der viden, der underbygger, at indsatsen/metoden har en positiv effekt (fx forskningsartikler, evalueringsrapporter el. lign.)?
 - b) Er der redegjort for undersøgelses-/forskningsdesignet bag denne viden?
 - c) Er der redegjort for de væsentligste validitetstrusler, der knytter sig til den konkrete viden om effekter (fx selektionsbias eller at en effektmåling er gennemført eller sponsoreret af programudbyderen selv)?
- 2) **Indgår danske/nordiske studier i vurderingen af effekten?**
 - a) Har danske eller nordiske effektmålinger vist en positiv effekt af indsatsen/metoden?
 - b) Har den påviste effekt en størrelse, så den har faglig og praktisk betydning på det sociale område?
- 3) **Er eventuelle positive og negative sideeffekter af indsatsen/metoden beskrevet og dokumenteret?**
 - a) Har effektstudier undersøgt, om der er positive og/eller negative sideeffekter af indsatsen/metoden?
 - b) Er eventuelle sideeffekters karakter, omfang og eventuelle differentierede påvirkning af målgruppen klart beskrevet?

Oversigtstabel over niveauer af effektviden

I tabellen nedenfor er vist forskellige typer af effektviden, som afspejler forskellige metoder/designs til at opnå viden om effekt. De forskellige typer effektviden udelukker ikke hinanden: Effektstudier kan indeholde flere eller ligefrem alle typer effektviden. Tilsvarende kan forskellige datakilder, eksempelvis registerdata, benyttes til analyser på flere niveauer. En metode eller indsats kan endvidere være effektmålt i flere evalueringer.

En høj score på effektdimensionen forudsætter viden fra de øverste niveauer i tabellen. Men et givet evalueringdesign, fx et lodtrækningsforsøg, berettiger ikke i sig selv til den score, der er angivet i tabellen for det pågældende design. Evalueringen skal også være fagligt veludført efter de samfundsvidenskabelige kriterier, der gælder for det pågældende design. Af tabellen fremgår den maksimale score, som kan opnås med en given type effektviden.

Tabel 4 Oversigtstabel over niveauer af effektviden

Effektviden	Design og metoder	Højest mulige vurdering
Effektstudier med kontrolgruppe (effektstørrelse)	Fx metareview, eksperimenter og kvasiekperimentelle designs (variansorienteret effektforståelse)	A
<p>I effektstudier med kontrolgruppedesign opdeles indsatsens målgruppe i en indsatsgruppe og en kontrolgruppe. En kontrolgruppe kan etableres på flere måder, fx ved lodtrækningsforsøg eller matchning på baggrund af registerdata. Hvis det ikke er muligt at sammensætte indsats- og kontrolgruppe tilfældigt, kan forskellige statistiske metoder bringes i anvendelse for at etablere en kontrolgruppe og for at søge at tage højde for eventuelle systematiske forskelle mellem indsats- og kontrolgruppe (kvasiekperimentelle designs). Effektstudier med kontrolgruppe kan give den mest sikre kausale viden om effektstørrelse.</p>		
Procesorienterede effektstudier (kausale mekanismer)	Fx teoribaseret evaluering og virkningsevaluering (procesorienteret effektforståelse)	B
<p>Procesbaserede effektstudier formulerer, efterprøver og udvikler hypoteser om de kausale forbindelser mellem årsager og virkninger i en indsats eller metode. I studierne opstilles og testes en model for, hvordan indsatsen antages at virke i sin kontekst, dvs. hvordan aktiviteterne i indsatsen tænkes at føre til dens resultater i en given situation. I den teoribaserede evaluering er det således antagelser om virksomme mekanismer eller forandringsteorien (også kaldet programteorien eller indsatssteorien) som sådan, der evalueres. Heri kan indgå elementer fra både kvantitative og kvalitative analysemodeller.</p>		
Før- og eftermåling (uden kontrolgruppe)	Fx før- og eftermåling og simpel monitorering af centrale variable i indsatsens forandringsteori	C
<p>Før-eftermålinger adskiller sig fra effektstudierne i kategori A ved ikke at have en kontrolgruppe. Effekten opgøres ved at sammenligne udvalgte variable hos deltagerne før og efter indsatsen. Follow up kan ske på kort sigt inden for projektperioden eller på længere sigt. Før- og eftermålinger kan anvendes til at undersøge, om en indsats har lovende resultater, men her er det sværere at afgøre, om ændringerne skyldes indsatsen, eller at andre forhold har ændret sig i løbet af indsatsens periode.</p>		
Ekspertvurdering	En eller flere eksperter inden for metoden vurderer, om indsatsen har en effekt	C
<p>En ekspertvurdering er en mere eller mindre systematisk afdækning af faglige eksperters vurdering af, om indsatsen har en effekt.</p>		
Eftermålinger	Kvalitativ eller kvantitativ måling af fx brugeres og fagprofessionelles vurdering af effekt	C

Effektviden	Design og metoder	Højest mulige vurdering
<p>En eftermåling er, som navnet antyder, en måling af effekten af en indsats, når den er afsluttet. Da der hverken er udført en før-måling eller konstrueret en kontrolgruppe til at sammenligne effekten med, er det dermed ikke muligt at måle effektstørrelsen. Det man i stedet for kan måle er deltagernes eller de fagprofessionelles <i>vurdering</i> af, om indsatsen har haft en effekt, og om denne er stor eller lille.</p>		

Tabel 5 Vurderingsskema til effektdimension

	Stor viden			Ingen/ begrænset viden
Vurdering	a	b	c	d
Argument for vurdering:				
Væsentlig viden om effekten af indsatsen, man bør være opmærksom på:				

5. Økonomi

Viden om økonomien i relation til metoder og indsatser er vigtig beslutningsstøtte for kommuner og leverandører. Det er i den forbindelse relevant at have viden om:

- 1) Omkostningerne forbundet med at implementere og drive en indsats. Dette kalder vi en **omkostningsvurdering**.
- 2) De økonomiske konsekvenser, der følger af den effekt, som indsatsen forventes at have, og dermed hvilke indtægter eller yderligere omkostninger, der er forbundet med indsatsen. Dette kalder vi for en **økonomisk evaluering**.

Socialstyrelsen har en officiel vejledning i økonomiske analyser, hvori de forskellige analysetyper er yderligere beskrevet. Socialstyrelsen har endvidere udviklet redskaber hertil i form af den Socialøkonomiske Investeringsmodel, SØM (ultimo 2017). Anvendelse af denne vejledning og førnævnte redskaber øger sandsynligheden for høj kvalitet i analyserne.

En central forudsætning for en høj score på økonomidimensionen er, hvilken viden der foreligger om effekten af indsatsen. En veludført økonomisk evaluering vil dermed ikke kunne opnå en højere score for vidensniveau end den bagvedliggende effektviden. En veludført omkostningsvurdering vil maksimalt kunne opnå scoren C.

Udover viden om effekt, indebærer en høj score, at den økonomiske analyse er fagligt veludført efter de samfundsvidenskabelige kriterier, der gælder for det pågældende design, og at resultaterne kan overføres til en dansk kontekst.

- 1) **Er det beskrevet, hvilke ressourcer indsatsen/metoden kræver?**
 - a) Er der redegjort for de nødvendige ressourcer i indsatsen/metoden til implementering og drift herunder medarbejdertid, drift af teknologi og værktøjer, uddannelse samt øvrige omkostninger?
- 2) **Er der blevet foretaget en vurdering af omkostningerne, der knytter sig til metoden/indsatsen?**
 - a) Er der foretaget en beregning af omkostningerne til implementering og drift for indsatsens/metoden?
 - b) Er forudsætningerne for omkostningsberegningen eksplicite og gennemskuelige?
- 3) **Er der gennemført en økonomisk evaluering af indsatsen?**
 - a) Er der gennemført en analyse i dansk sammenhæng i nyere tid (op til 10 år)?
 - b) Er der redegjort for, hvilken tidshorizont analysen strækker sig over, og er denne begrundet?
 - c) Fremgår det hvilken effektviden, der ligger til grund for analysen, og er kvaliteten af denne vurderet?
- 4) **Er der lavet en cost-effectiveness-analyse?**
 - a) Sammenlignes estimatet med estimater for andre indsatser med samme effektmål?
- 5) **Er der lavet enten en budgetøkonomisk analyse eller en cost-benefit analyse?**
 - a) Har man medregnet alle relevante konsekvenser inden for kategorierne sociale ydelser, beskæftigelse/overførsler, kriminalitet og sundhed?
 - b) Såfremt det ikke har været muligt at opgøre og værdisætte alle relevante konsekvenser, er disse da kvalitativt beskrevet?
 - c) Fordeles udgifter og indtægter på forskellige kasser? Med kasser forstås de aktører, der enten afholder omkostningerne eller modtager indtægterne.

Tabel 6 Vurderingsskema til økonomidimension

	Stor viden			Ingen/ begrænset viden
Vurdering	a	b	c	d
Argument for vurdering:				
Væsentlig viden om økonomien ved indsatsen, man bør være opmærksom på:				

Bilag 1: Ændringer i forbindelse med opdatering, 2017

Første udgave af Vidensdeklarationen blev offentliggjort primo 2013. Dette er anden reviderede udgave. Videnssynet og grundprincipperne i Vidensdeklarationen er uændret, men den indledende tekst er opdateret, så den afspejler Vidensdeklarationens anvendelse i Socialstyrelsen i 2017.

Der er endvidere foretaget en række konkrete ændringer i spørgsmål og tekst til de fem vidensdimensioner. Der er også flyttet enkelte spørgsmål mellem dimensionerne for at få klarere snitflader. Ændringerne er beskrevet i nedenstående tabel.

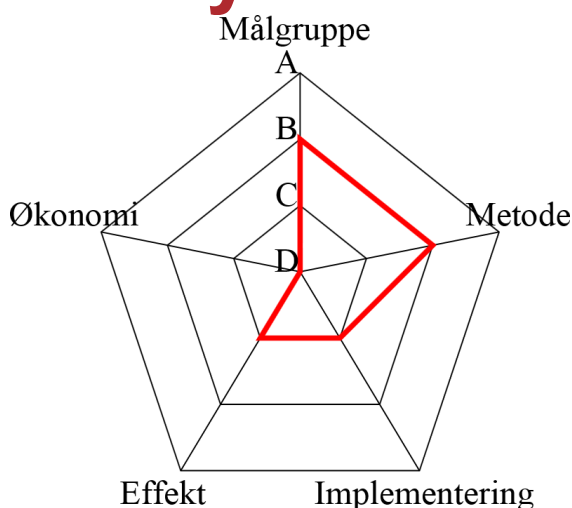
Det har været et styrende hensyn, at der skal være samme niveau for scores i deklARATIONERNE før og efter opdateringen, således at eksempelvis B på metodedimensionen før opdateringen også er et B efterfølgende. En undtagelse er dog, at der fremadrettet vil blive lagt stærkere vægt på implementeringsviden fra dansk kontekst. Det vil i nogle tilfælde kunne medføre, at scoringsniveauet på implementeringsdimensionen bliver forskellig afhængigt af, om den oprindelige eller den reviderede Vidensdeklaration er anvendt. Det vil derfor blive markeret på Vidensportalen, om deklARATIONEN er foretaget før eller efter revisionen. I forbindelse med den løbende opdatering af artiklerne og vidensdeklARATIONER, vil alle deklARATIONER efterhånden blive gennemført med 2017-deklARATIONEN.

Tabel 7 Oversigt over ændringer foretaget 2017

Hvor er der ændret:	Hvad er ændret
Indledende tekstafsnit	<ul style="list-style-type: none"> Den indledende tekst er opdateret, så afsnittet afspejler anvendelsen af VidensdeklARATIONEN i dag Vejledningstekst i selve deklARATIONEN er reduceret, så beskrivelse af Socialstyrelsens vidensdeklARATIONSPROCES i forhold til konkrete metoder og indsatser holdes på et ret overordnet niveau. Der udarbejdes en uddybende intern vejledning til deklARATIONsarbejdet i Socialstyrelsen, så den konkrete vejledning er samlet ét sted.
Målgruppedimension	<ul style="list-style-type: none"> Mindre sproglige justeringer og ændringer i spørgsmålsrækkefølge
Metodedimensionen	<ul style="list-style-type: none"> Antallet af spørgsmål vedr. forandringsteori er reduceret. Erfaringsmæssigt er meget detaljerede beskrivelser af forandringsteori sjældent forekommende i forskningslitteraturen, fx søgningerne til Vidensportalen. Der spørges i stedet mere ind til teori- og vidensgrundlag for selve metoden end for dens forandringsteori. Dermed sker også en harmonisering til Lovende praksis Et spørgsmål om beskrivelse af indsatsens kerneelementer er tilføjet Mindre sproglige justeringer og ændringer i spørgsmålsrækkefølge

Hvor er der ændret:	Hvad er ændret
Implementeringsdimensionen	<p>Fremadrettet vil der blive lagt øget vægt på viden om implementering i dansk kontekst for de metoder og indsatser, der beskrives på Vidensportalen. Det er besluttet, at denne prioritering også skal afspejles i deklareringerne af vidensgrundlaget for metoderne/indsatserne og dermed i Vidensdeklaration.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der er derfor indsat flere spørgsmål om konkrete, beskrevne erfaringer og anbefalinger i forbindelse med implementering i dansk kontekst. • Der er tilstræbt en lidt højere grad af konkretisering i den opdaterede version af Vidensdeklarationen, samtidig med at spørgsmålene fortsat er relativt generiske og relevante for de fleste metoder og indsatser. • Der spørges endvidere konkret til, om der er danske erfaringer med at implementere og drive metoden/indsatsen
Effektdimensionen	<ul style="list-style-type: none"> • Sammenhæng mellem effektmålingsdesigns og potentiel max-score på effektdimensionen er uddybet for at tydeliggøre, at både design og udførelse indgår i scoringen, ikke alene design. • Der er foretaget enkelte justeringer i eksemplificering af designs for at opnå større genkendelighed. • Der er indsat en kort forklarende tekst til de forskellige evalueringdesigns og vidensniveauer. • Der er indsat et nyt spørgsmål om effektstørrelse. • Mindre sproglige justeringer og ændringer i spørgsmålsrækkefølge
Økonomidimension	<ul style="list-style-type: none"> • Spørgsmål og tekst er gennemskrevet for at få en højere grad af præcision samt en harmonisering til det udviklingsarbejde, der er gennemført på økonomiområdet de senere år i Socialstyrelsen samt til den Socialøkonomiske investeringsmodel (SØM).
Snitflader mellem dimensioner	<ul style="list-style-type: none"> • Der er foretaget mindre justeringer for at få en renere snitflade mellem målgruppe-, metode- og implementeringsdimensionerne. Der er flyttet enkelte spørgsmål mellem de tre dimensioner for at sikre dette. Kendetegn ved metoden/indsatsen, der er mere eller mindre uafhængige af implementeringskonteksten, indgår under metodedimensionen, herunder også hvad der overordnet skal iagttages for at implementere metoden med høj fidelitet. Forhold vedr. metodens implementeringsproces og løbende drift indgår under implementering, herunder navnlig forhold vedr. implementering i dansk kontekst.
Snitflader til Lovende praksis	<ul style="list-style-type: none"> • Der er tilføjet enkelte nye spørgsmål bl.a. om inddragelse af borgeren og om fælles faglig refleksion spørgsmål for at styrke sammenhængen til måleredskabet i "Lovende praksis" https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/socialstyrelsens-viden/lovene-praksis

Bilag 2: Eksempel, Vidensdeklaration af Signs of Safety¹

Figur 3 Eksempel på Vidensdeklaration af Signs of Safety

Signs of Safety er en metode til at styrke det tværfaglige samarbejde mellem familier og fagpersoner omkring udsatte børn og unge.

Målgruppe

Målgruppen for Signs of Safety er alle børn og unge, som er truet på trivsel eller sikkerhed i form af omsorgssvigt eller mistanke om dette. Signs of Safety kan både anvendes i samtaler med hele familien og alene med henholdsvis forældrene og barnet. Der foreligger derfor ingen eksklusionskriterier, da målgruppen for indsatsen er bred. Man bør derfor være opmærksom på, hvordan indsatsen kan tilrettelægges i forhold til borgere med komplekse problemstillinger eller særlige udfordringer. Der foreligger ingen beskrivelser omkring rekruttering eller fastholdelse af borgerne i metoden. På den baggrund tildeles vidensgrundlaget for indsatsens målgruppe scoren B.

Metode

Signs of Safetys teoretiske fundament, den løsningsfokuserede samtale, er velbeskrevet. Metoden er omsat til dansk kontekst. Metoden bygger på anerkendte teoretiske begrundede antagelser. Det er tydeligt beskrevet, hvilke effekter eller gevinster metoden tilstræber, både for borgeren og for de fagprofessionelle. Redskaber og procedurer for at understøtte metodeintegriteten i implementeringen er beskrevet – dette også i dansk kontekst. Der foreligger ingen beskrivelser eller standarder for løbende og systematisk opfølgning på indsatsens implementering. Man bør derfor være opmærksom på, hvordan der kan følges op på metodens implementering for at sikre en ensartet anvendelse af metoden samt for at kunne

¹ Deklarationen er foretaget med udgangspunkt i den oprindelige Vidensdeklaration (2013)

følge op på effekten af metoden på borgerniveau. Metodens forløb og aktiviteter er beskrevet. På den baggrund tildeles vidensgrundlaget for indsatsens metode scoren B.

Implementering

Signs of Saftey metoden er implementeret i Danmark. Der foreligger implementeringserfaringer fra Københavns Kommune, som dog ikke er fuldt overførbare til andre kommuner, da Københavns Kommune bredt har tilpasset organisationen til anvendelse af metoden. Der foreligger internationale erfaringer med implementering af Signs of Saftey fra USA, England, Holland, New Zealand, Canada, Japan, Sverige og Finland. På den baggrund tildeles vidensgrundlaget for indsatsens implementering scoren C.

Effekt

Der er ikke gennemført effektstudier af Signs of Safety metoden i dansk eller anden nordisk kontekst. En række udenlandske studier har gennem før- og eftermålinger, undersøgt fagpersoners vurderinger af effekten af Signs of Safety metoden for deres arbejde og for de involverede familier. Der foreligger primært studier af effekten af metoden på de fagprofessionelle, og færre omkring effekten for familien og børnene. På den baggrund tildeles vidensgrundlaget for indsatsens effekt scoren C.

Økonomi

Der er ikke fremkommet viden herom i søgningen. På den baggrund tildeles vidensgrundlaget for indsatsens økonomi scoren D.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf.: 72 42 37 00

www.socialstyrelsen.dk